

YILAN, 'SÜRÜNGEN', ' SNAKE', 'SERPENT' & 'REPTİLİAN' sözlerinin kökeni üzerine bir yazı.

< An article on the origin of the words;

"YILAN", "REPTILE", "SNAKE", "SERPENT" & "REPTILIAN". >

Dili ile anılan canlının adı olan YILAN

Türk dilinde hayvan adı olan 'YILAN' sözcüğü ve onun eş anlamlıları Dünyanın farklı coğrafyalarına yayılmış ve başka dillere alıntı yapılmışlardır.

Aşağıdaki görselde (*görsel no1*) sol tarafta Batılılar tarafından bir 'diş' benzetilmiş yapı üzerinde bir 'yılan' tasviri var ve yılanın çatal dili ve tüm vücudu çizilmiş. Onun hemen sağında yapılan çizim ise, bir 'dağ' veya 'tepe' benzeri ya da bir büyük 'diş-e' benzeyen yapı üzerine 'yılan-başı' çizimidir. Bu çizimde yılanın çatal dili ile birlikte çizilmiş olduğu görülüyor.

Aşağıdaki görseli (Türkçeye çevirisi de yapılmış olan), yazar Georges Ifrah'ın "Uzak Doğudan Maya Ülkesine Bir, İki, Üç... > Rakamların Evrensel Tarihi -IV-" adlı kitabının 88. sayfasından aynı yerdeki bir kısım açıklama ile birlikte alıntılardım.

Yazar bu görselin altında "*Bulmaca ilkesiyle yazılmış Aztek adlarından örnekler*" notunu düşmüştür. Aztek veya Mayaların yazı-işaretlerini bulmaca ilkesi ile oluşturmuş olabileceği çıkarımını bir kenara bırakacak olursak, bu bulmacayı çözdüğünü düşünen dil bilimcilerin tamamının farklı sonuçlara ulaşması elbette ihtimal dahilindedir. Çünkü bu yazı işaretlerini üreten Maya veya Aztek halkları mezarından kalkıp bulmacanın doğru sonucunu söyleyemeyeceklerdir. Bulmaca denilen ve çözüldüğüne inanılan yazı işaretlerinin anlamını, Amerika kıtasını işgal eden istilacı ve soykırımcı geçmiş Avrupalılara söylemiş olan yerliler elbette olabilir. Fakat yerli insanların sözel olarak ifade ettikleri tanımlamanın Avrupalılar tarafından yazıya doğru sıra veya şekil ile aktarılmamış olabileceğini gösteren bazı işaretler vardır. Yani bu yazı işaretinin anlamlandırılması işinin Batılılar tarafından doğru yapıldığı düşünülebilir olsa da, gerçekler bu düşünceden uzak olabilir ve sonuçta yanlış bir transkripsiyon elde edilmiş de olabilir. Bu durumda, Amerika yerli halklarının dilindeki bu adları onların yazısı ile doğru veya yanlış okuduğumuzu nasıl anlayacağız?

Yapısal bakımdan Türk dili benzeri eklemli bir konuşma dili kullanan bir yerlinin ağzından çıkan ses değerlerini aynı yerlilerin yazı işaretleri ile bağdaştıranlar çeviriyi doğru yaptılar mı bir bakalım. Batılı kendi kulağı ile işiterek kendi yazı işaretleri ile ve duyduğunu kendine özgü ses işaretleri ile (Latin alfabesi ile) kâğıda aktarırken hata yapmış görünüyor. Öyle ki, Aztek veya Maya dillerinden, bu halkların dili ortadan kaldırılmadan önce sahada bu sözleri alıntılایanlar ve not edenler elbette dil bilimci de değildi. İşgalin belli iş bölümü içinde çalışan memurları veya köle ve mal ticaretine dadanmış meraklı denizci veya tacirleri, ya da onlar gibiler bu işleri yapmıştı elbette. Çünkü tarihi kayıtlarda anılan dönemde bu bilgileri yerli halklardan alarak not etmiş olan bir dil bilimcinin çalışmış olduğuna dair herhangi bir belge veya kanıt yoktur. Dolayısı ile başka işler ile meşgul kimselerin dil bilimi alanında uzmanlaşmamış olduğu halde bunların kulaktan algılamış olduğu ses değerlerine dayanarak

aktardıkları bahsi geçen sözcüklerin yerliler tarafından aynı ses değerleri ile kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Buna karşın belli ölçüde alıntılanmış sınırlı sayıdaki ses değerleri de bugün bize sınırlı da olsa bilgi vermektedir.

Paylaştığımız görsellerdeki Çizim muhtemelen bu görselleri ve eski bilgileri kendi kitabında yayınlamış olan ve bizimde alıntı yapmamızı sağlayan yazar tarafından yapılmıştı. Ancak sonuç olarak bu çizimin yapılmasını sağlayan ve bu çizimin ses değerinin aşağı yukarı ne olduğunu bugün bilmemizi sağlayan ilk bilgiler vakti ile bazı işgalcilerin aldığı notlara dayalıydı. Bu çizimi yaparak ses bilgisini aktaran ilk kişiler işgal, yağmalama ve soykırım sırasında bunları not eden İspanyollardı veya İngilizlerdi. İşgalciler kulağı ile duyduğu ve algıladığı gibi kendi dilinde sesleri yazıya aktararak bu hiyeroglif veya imgelerin çizimleri ile birlikte aldığı notlar üzerine sonradan bazı çalışmalar bilim insanları veya araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Kendileri, anladıkları kadarı ile aldıkları notları, Avrupa'ya götürdükten bir süre sonra (muhtemelen de uzunca bir süre sonra) bir bulmaca gibi değerlendirerek Avrupalı dil bilimcilerin veya meraklıların yorumlaması neticesinde belli bazı Maya veya Aztek yazı işaretlerini okuduklarını düşünmüşlerdir.

Bugün bu yorumlar net okuma bile sanıla biliyor. Bu ve benzeri tip okumalara dayanan sebeplerle bugün genel olarak bu eski uygarlıkların yazıları 'kısmen okundu' inancı vardır.

1521'de Tenochtitlán'ı ele geçirerek Aztek İmparatorluğunu hepten yıktılar.

Eski Meksikalıların şekilli yazısı, en azından İspanyol conquistadore'lerin geldiği sırada, düşün-yazı dizgesiyle sescil gösterim arasında bir orta yol oluşturuyor, karakterlerinin kimisi varlıkları, nesneleri ya da düşünceleri gösterirken, kimisi de (ya da aynuları) sesleri dile getiriyordu. Özellikle, özel adlar ve coğrafi yer adları bulmaca ilkesiyle oluşturuluyordu (bulmacalar genellikle yaklaşıktı; çünkü çekim ekleri her zaman hesaba katılmıyordu). Örneğin, Meksika kenti Coatlan (tamı tamına: "Yılanların Yeri"), *coatl* hecesini dile getiren yılan resmi ve *tlán* diye söylenen "diş" in imiyle belirtiliyordu. Yine, Itzlan (tamı tamına: "Obsidyenin Yeri") kentinin adı kıvrık uçlu obsidyen tabakasının imi ve "diş" in (*tlán*) imiyle betimleniyordu. Coatepec ("Yılanlı Dağın Yeri") kentinin adı "yılan" (*coatl*) ve "dağ" (*tepetl*) ile oluşturuluyordu... (Şekil 22.8).

Şekil 22.8 - Bulmaca ilkesiyle yazılmış Aztek adlarından örnekler.

Görsel No-1'de Çözülmüş/okunmuş olduğu söylenen Maya Hiyerogliflerinden 'üç adet yerleşke adlarının nasıl okunduğu ile ilgili açıklamalara esas olmuş yazıyı ve hiyeroglif/imgeleri görüyorsunuz.'

Görselin Alıntılandığı Kaynak Kitap: ["Uzak Doğu dan Maya Ülkesine Bir, İki, Üç..."
> RAKAMLARIN EVRENSEL TARİHİ -IV- > Georges Ifrah]

Bu Hiyerogliflerin nasıl okunacağını açıklayan bu Batılı kaynağa göre; Aztek ve Maya dilinde (öyle ki bu halkaları bazı yerlerde “ESKİ MEKSİKA HALKLARI” olarak anma durumu söz konusu olmuş) özellikle de özel adlar ve coğrafi yer adları yazılırken bunlar bir bulmaca ilkesiyle oluşturuluyormuş. Demek ki aynen dedikleri gibi, bu okumayı yapan batılının, hiyeroglif imgelerini bulmaca gibi çözmeye çalışmaları söz konusu.

Bir örnek verecek olursak, YILAN çizimi yapılan hiyeroglifi YILAN okumak veya DİŞ çizimi yapılan hiyeroglif işareti DİŞ şeklinde seslendirmek gibi, bir çaba ile bu okumalar yapılıyor. Ne var ki bu tip benzetme ile okuma yapmak yanıltıcı neticeler alınmasını sağlayabilir. Mesela yazarın DİŞ’e benzettiği (görselde solda yılan çiziminin hemen altındaki çizimi) ben bir ‘**küçük köy evi**’ çizimine benzettim. Bir başkası yapılan hiyeroglif çizimleri bir başka şeye benzetebilir. Dolayısı ile bu tip okumaların doğru yapılıp yapılmadığının sağlamasını yapmak oldukça güçtür.

Batılılar tarafından yapılan bu okumaya göre, yerli dilindeki adı ‘**Coatlan**’ seslendirilen sözcük (“**Yılanların Yeri**” olarak) çevrilmiş. Görselde de görebileceğiniz gibi bu çeviriyi yapanlar ‘**coatl**’ sözcüğünü de yapılan çizimin yanına yerleştirmişler. Burada **yılan** imgesi çizilmiş ve buna dayanarak Batılılar ‘**coatl**’ sözcüğünü ‘**yılan**’ anlamı vererek çevirmişler.

Yani okumayı yapan kişi demek istiyor ki;
COATL = YILAN, Çünkü burada yılan çizimi var,
TLAN = DİŞ anlamında çünkü yılan hiyeroglif çiziminin hemen altında bir DİŞ hiyeroglif çizimi var.

Fakat nedense bu hiyeroglif yazıları okurken ‘diş’ ve ‘yılan’ çiziminin birlikte yapıldığı simgenin COATLAN okunması söz konusuymuş ve bu sebeple okumaları yapanlar bunun anlamını da “YILANLARIN YERİ” olarak çeviriyor. Hâlbuki doğrudan çevirseler YILAN+DİŞ veya DİŞ+YILAN gibi bir çeviri yapması beklenir. Fakat bu yapılmamış çünkü vakti ile yerlilerin soyunu kurutma çalışmalarını yapan Avrupalının aktardığı bilgi bu hiyeroglif imgelerin ‘Yılanların yeri anlamındaki bir yerleşke adı’ olduğu yönünde. Yani okumayı yapan kişinin aldığı bilgiye yaptığı sözde okumayı eğerek bükerek yerleştirme çabası ile bir sonuç açıklaması söz konusu olmuş.

Yani bu ‘**Coatlan**’ bileşik sözünün sondaki bileşeni olan ve ‘**tlan**’ diye söylendiğine inandıkları sözü ise “**diş**” anlamına gelen diş imiyle belirtmiş olmak söz konusu olmuş. Tekrar edelim çünkü burası çok önemli; ‘**Coatlan**’ sözünün ‘**Coatl-**’ kısmı ‘**yılan**’ demekmiş ve ‘**-tlan**’ sözü ise ‘**diş**’ demekmiş. Neden böyle düşündükleri konusunda birden çok fikir ileri sürülebilir. Ancak en esas bizim Türk dilinde ‘**diş**’ veya ‘**tiş** / **ti+iş** / **ti+eş**’ seslendirdiğimiz sözün İngilizcesinin ‘**teeth**’ sözü olmasıdır. Batıların transkripsiyon yaparken bilerek veya bilmeyerek bilinçaltlarındaki ilk emir bakılan sözcüğün kendi dilindeki benzer söz ile aynı ses ile başlıyor olup olmadığı durumudur. ‘**Tlan**’ sözü ve ‘**Teeth**’ sözü her ikisi de ‘**T**’ sesi ile başlıyor. Yaptıkları bilim veya araştırmalar ile sürekli kendi kültürleri ve dilleri ile ilgili bağlantı arıyorlar. Bu bağlantıyı bulamazlarsa bir yeni tanım veya kavram uydurarak dil bilimi, tarih veya arkeoloji alanına bu sahte veya teorik kavramı dahil edip bir nevi geçmiş ile aralarında köprü kurmaya çalışıyorlar.

Yani kendi dil ve kültürüne yontma çabası ile şartlanmış veya zoraki okuma yapıldığı için bir başka kültürün hiyeroglif işaretine ses değeri yüklerken diş çizimi zannettiği işarete İngilizce karşılık olarak TEETH sözcüğündeki sese yakın ses verme çabası içine girilmiş.

Çünkü yerli dilinde aynı sözcük seslendirilirken içinde T sesi mevcut. Üstelik TEETH sözcüğü ses değeri ile yerli dilindeki COATLAN sözcüğünün +TLAN ses değeri ile bileşen kısmının ses yakınlığı bağı açıkça yazılmamış olsa da bilinçaltında kurulmuş görünüyor.

Benzeri örnekler Batı dil biliminde eski yazı işaretleri karşılığı yapılmış olan türeşkoşum (transkripsiyon) çalışmalarının neredeyse tamamında görülmektedir. Mısır hiyeroglifleri, Anadolu hiyeroglifleri dahil dünya üzerinde ne kadar imge-yazı işareti varsa neredeyse tamamı için benzer uydurmaların yapılması ve bunlara da dil bilimsel çalışma denmesi söz konusu olmuştur.

Bu sözcüğü inceleyenlerin bu kelimeyi ikiye bölme şekli de enteresan ve anlamsız. '**Coatlan**' yazdıkları sözü '**Coatl****tl****an**' yazmadıkları halde ortadaki sesleri her iki kelimeye de ekleyerek sözü '**Coatl+tlan**' şeklinde bölmüşler. Aslında demek istedikleri ise ortadaki çift tekrar seslerin düştüğüdür. Çünkü kendi Avrupalı dillerinde '**Coa-**' [KOE] sözünü veya sesini bağlayacak bir malzeme olmayabilir diye düşündükleri için yanına ikinci sözün ilk iki sesini tekrar koymaktalar ve ilk sözü '**Coatl**' olarak almaktalar. İkinci sözün başında '**-tl-**' sesini tekrar bırakarak onu da kendi dillerindeki diş (teeth) sözü ile aynı sestten başlatabilmek için (**teeth** (İngilizcede **diş** anlamındaki) sözün ilk sesi olan ses ile) '**tlan**' olarak bölüyorlar.

Burada alıntıladığım 1 numaralı görseldeki yazılmış sözcüklerin sonundaki '**-tl**' sesi de başka bir anlaşılmaz. Öyle ki, '**Coatepec**' sözünü de aynı sayfada '**coatl**' ve '**tetetl**' olarak bölerek yazmış olmaları söz konusu. Yani dil biliminde anagram diye bir şey varsa bu yaptıkları '**Anagram Tanrısının**' yanında kendisine yer bulabilecek derecede zorlama bir okuma şeklidir diye düşünülebilir.

Peki, neden böyle bir '**-tl**' sesini sağa sola ekleyerek devam ediyorlar?

Çünkü ilk olarak okuduklarını sandıkları sözcükte aynı sesle başlıyor ve onu '**coatl**' okudular bu '**Coa-?-tepec**' sözünün de ilk kelimesini '**coatl**' sözüne benzetmek için sözcüğün ortasına bir '**-L-**' sesi eklediler. Aynı şeyi '**tepec**' sözüne yaparak onun sonuna da yine '**-tl-**' sesi eklediler. Çünkü bu yazı imgelerindeki yılan figürü altındaki çizimleri **dişe** benzetmişlerdi. İngilizcede diş sözünün kıyasladıkları dildeki diş sözü ile birbirine yakın ses değerinde olması için bu '**tl**' sesini sözcüklere fazladan eklediler. Muhtemelen bu yazı işaretinin anlamını sordukları ilk yerli insan bu soruyu sorana yılan imgesi çizimini ve dilini ifade etmek için önce yazı imgelerini parmağı ile göstermiş ve sonra kendi elini ağzında dilini işaret edecek şekilde göstererek anlatmış olmalı. Ancak yerlinin söylediğini anlamayanlar onun eli ile yaptığı işaretleri farklı yorumlamış da olmalı. Mesela el ile parmakla gösterilen şeyin yılan imgesi altındaki çizimi ifade edecek şekilde ve dili değil ama yerlinin eli ile bir diş gösteriyor olduğunu sanmışlardı diye düşünebiliriz. Çünkü kendi dillerindeki 'teeth' sesi ile yakın olduğu için çizimdeki yılanın hemen altındaki yapıyı aynen dişe benzetme isteği vardı ve yerli de önce imgeyi sonra ağzını gösterince bunu elbette diş ifadesi sandılar. Bu şekilde onlar TLAN sözcüğünü DİŞ anlamında çevirdiler.

Bu arada '**tl**' sesinin bizim dilimizdeki '**dil / til**' sözü ile ses-değeri yakınlığı içinde olduğu da dikkatinizi çekmiştir. Aynı zamanda TLAN sözcüğünün dilimizdeki YILAN ve COA [KOE] sözcüğünün de KÖÜ / KOÜ yani KÖYÜ sözcüğümüz ile ses ve anlam birliğini

algılamışsınızdır diye düşünüyorum. TEPEC Sözü'nün TEPE anlamındaki TEPEK seslendirilmiş sözcük olduğunu zaten biliyorsunuz. *(Ama anlı şanlı dil bilimcilere sorsan "TEPEK MEPEK bırakın bunları bunlar anagram, siz halk etimolojisi yapmayın!" derler. Bir insanda ancak bu kadar kendi işini bilmezlik ve ancak bu kadar aşağılık kompleksi olabilir diyelim ve konuya devam edelim.)*

İşte, Batılıların okunamayan eski yazı işaretlerini bulmaca gibi okumaları böyle bir şey. Batılıların yaptığı hiç bir transkripsiyona bundan sonra güvenemem. Bir değil yüz değil. Nereye baksak neresine dokunsak dökülüyor.

Acaba Aztekler veya Mayalar (ya da 'Eski Meksika Bölgesi Halkları' denilen kıta yerlileri) '**tılan**' derken, bu durum sözün kökünün '**dil+an / til+an**' bileşeni sözcük olmasına bir işaret ola bilir mi diye de düşünmek gerekir. Çünkü yılanların dil ucu çatallıdır ve 'dili ile anılan hayvan anlamında' adlandırılmış olabilirler. Yani kesinlikle böyledir demiyorum fakat büyük olasılıkla böyledir diyebilirim. Bunun böyle olduğuna dair farklı işaretler de vardır ve bunlardan da bahsedeceğim. İlâveten başka olasılıklara da değineceğim. Fakat bu (dili ile anılan hayvan anlamındaki) olasılığı bir kenara yazmaya ve detaylı incelemeye değer. Amerika kıtasına Asya kıtasından tarihin belli dönemlerinde göçler olduğu biliniyor. En son toplu göç olayının yaklaşık 12 bin ila 13 bin yıl kadar önce yaşandığı tahmin edilmekte. Elimizdeki malzeme bu halkların bugün bizim YILAN şeklinde seslendirdiğimiz sözcüğü TILAN şeklinde seslendirdiğini gösteriyor. Atalarımızın hayvanları dış görünüşleri veya diğer hayvanlardan onları ayıran özellikleri ile tanımladığına dair çeşitli örnekleri farklı makalelerimde de paylaşacağım.

Yılan geçmiş kültürümüzde kutsal sayılıyordu. Uzun yaşama yani '**yıl-larca**' yaşama anlamına da geliyor olmalıydı çünkü bu canlı deri değiştirdiği için kendi içinden yenilenerek tekrar doğma kabiliyeti olduğu ve hatta bu canlının adeta ölümsüz olduğu sanılıyordu. Bu sebeple ölümsüzlük sembolü olarak da görülmekteydi. Ayrıca bu canlı Gök-Tanrı inancının kutsal hayvanları arasındadır. Göbekli Tepe ise Atalarımızın yaklaşık 12000 yıllık Tanrı Tapınağıdır. Burada taşlar üzerine oyularak betimlenmiş canlıların tamamı Tanrı inancında kutsal sayılıyordu. Bu canlıların tamamının adları '**T**' sesi ile başlıyor. Ve burada '**T**' şeklinde taşlar olması da tesadüf değildir. Latin alfabesinin büyük '**T**' harfi de Tanrı tanımımız olan aynı işaretten gelmektedir. Bu konuları ayrıca bir makale ile paylaştığım için burada detaylara girmiyorum. (Fakat şu-kadarını söyleyeyim ki 'yılan' sözü ile 'yol' (göksel-yol anlamında 'doğmak'), 'çoğalmak' (çoğan), 'çoğa'/'çağa' (çocuk veya bebek anlamındaki sözcük), ile 'yıl' sözleri de kökteş olabilir. Bunlar tamamı Sümer Öncesi Ön Türk Tanrı İnancında AY/AI/Aİ/OY seslendirilen ve kutsal kabul edilen gök cismine Türk Tanrı inancında yüklenmiş anlamlar ile bağlantılı olarak doğmuş olmalıdır. Bu arada '**yılan**' sözü **Maya** dilinde '**tlan**' Siu/Dakoto dilinde '**çolon/çalan**', Türk dilinde farklı lehçe ve ağızlarda '**yılan, yılan, ýylan, ilon, çılan, ilan, tilan, tilan, jılan, jolan**' vb seslendirilmektedir.

Bu söz Avrupa dillerine daha çok baştaki '**T**' sesinin '**S**'/'**Ş**' sesine dönmesi ile geçmiştir. Norveç dilinde '**slange**' ('**ylange**' değil '**slange**') veya Danish '**slange**', German '**Schlange**', 'Icelandic '**snákur**', sözcüğü olarak görülür. Bu sözcüğümüz çok geniş coğrafyaya yayılmıştır. Afrikaans diline bile '**slang**' şeklinde geçmiştir. Bu da normaldir çünkü Türk dilli ile kökteş diller ve lehçelerden konuşan Turani halkların göçebe grupları dünyanın en eski göçerleridir denilebilir. Turani halkların Sümer öncesi Ön-Türk boyları farklı göçer grupları ile dillerini bütün dünyaya ama özellikle de kuzey yarım küreye taşımışlardır. Bilirsiniz 'çok gezen bilir' diye sözümüz var. Çok gezen halklar doğa ve hayvanlar olamını (âlemini) ve de

gezdikleri coğrafyayı adlandırmış halklardır. Bu sebeple hayvan adlarının çoğunlukla Ön-Türk sözcük köklerine bağlı anlam bulması normal bir durumdur. Sadece bu sözcük özelinde yazmıyoruz. Benzeri örnekleri çok sayıda olmakla vardır ve bunları da yeri geldikçe yazacağız.

Bu okumada dikkat çeken başka yanlışlar da var. Mademki '**Coatlan**' sözü "**Yılanların Yeri**" anlamına geliyor ve sözü bölüp inceleyince '**yılan**' ve '**diş**' okuması yapılıyor, bu durumda "**Yılanların Yeri**" olarak çevrilen sözün "**-Yeri**" anlamını hangi çizimden veya bu çizimin neresinden aldınız ya da anladınız? '**Yeri**' anlamını çeviriye koymuşlar ancak '**yeri**' anlamına gelen bir harf veya sözcük ya da imge ortada yok. Daha önce de yazdığım gibi '**Yeri**' anlamını buraya eklemelerinin tek sebebi yerli insanların vakti ile istilacı memura '**bu işaretin bir yer veya yerleşke adı olduğu**' bilgisini vermesidir. Yani yazı işaretinin hiyeroglifinde okuyamadığı bir anlamı çeviriye ekleme durumu söz konusu olmuş.

Hâlbuki Batılının güdümlü bir şekilde bir DİŞ benzeri olarak gördüğü imge '**küçük bir evcik**' veya '**hasır oval bir çatıcık altında kapılı pencereli resmedilmiş bir minyatür barakaya** da' benzetmektedir. Bu sebeple bu ev imgesi EV, KÖY ve YERLEŞKE anlamında kullanılıyor olmalı. Bu durumda yerlilerin COATLAN sözcüğü KÖYÜ YILAN (yani yılan köyü anlamındadır. Bu sözcüğün yazıldığı hiyeroglif işaretin yukarıdan başlanarak aşağı doğru okunması söz konusu ise bu durumda sözcük YILAN KÖYÜ olarak okunuyor.

'**Yılan**' sözünün Maya dilinde '**tlan**' olduğunu ve Siu/Dakoto dilinde '**çolon/çalan**' seslendirildiğini söylemiştim. Avrupa dillerine baştaki '**T**' sesin çoğunlukla '**S**' veya '**Ş**' sesine evrildiği için **Norveç** dilinde '**slange**' veya Alman dilinde '**Schlange**' oldu diyorduk. Rusçada ses değeri ŞILANG olarak geçen ve 'hortum-boru' anlamında kullanılan sözcük de aynı kökten değişime uğramış bir sözcük olmalıdır.

Peki, başka dillere bu sözcük geçmedi mi? Eş anlamlı sözcükler yok mu? Eski Türkçe de bu sözün kökünde hangi kök-sözcük var?

YILAN Sözcüğünü Türk dilinden alan çok sayıda başka diller olduğu gibi onun eş anlamlısı olan sözler de Türk dilinden başka dillere geçmiştir.

'Sürüngen' (sürünmek) fiili kökünden ve 'sürünen' anlamında sözcükler de başka dillerde görülmektedir. Bu sözcüklerin ve onlar ile eş anlamlı Türkçe sözcüklerin farklı türemeleri çeşitli dillerde yaşamaktadır.

İngilizcede sürüngen anlamına gelen '**reptilian**' (**reptile**, **reptant**, **irreption**, **obreption**, **reptilia** sözleri de aynı ortak kökten gelmekle); Sözün '**rep+tili+an**' şeklinde incelenmesi gerektiğini ve '**reptilian**' sözünün ikinci bileşeninin de Ön-Türk Atanın '**tili**'/'**dili**' sözü olduğu açıktır. Baştaki '**rep-**' kökü geçmişte '**çep-**' seslendiriliyordu. Bu '**çep**' sözünün anlamı '**ikili**', '**iki-uçlu**', '**çapraz**'/'**çaprazık**'/'**çengelli**', '**çatallı** ve/veya **çapraz görünüşlü**', '**iki uçlu**' ve '**şası**' anlamındadır. Bugün halen Azerbaycan bölgesi ağızlarında bu ve benzeri anlamları ile halen '**çep**' seslendirilerek kullanılmaktadır. Bu sözleri kullanan başka Türk dili lehçeleri de vardır. Ancak Azeri coğrafyası Türkleri bu sözcüğü bugün bile yaygın şekilde ve farklı anlamları ile kullanıyorlar. Mesela, '**çep-görmek**' değimi '**ikili-görmek**', '**şası-görmek**' '**çep-gör**' ve '**çep**' sözleri de '**şası**' demektir. '**Çep**'/'**çep**'/'**çep**' seslendirilen bu sözümüz kökünde 'vurmak' ve 'kesmek'/'kesişmek' anlamı olduğu için gözlerin birbiri ile kesişecek şekilde bakıyor olmasından dolayı, yani bu sözün 'kesmek'/'kesişmek' anlamından dolayı sözün '**şası**' anlamında kullanımı söz konusudur. '**Rep-tili-an**' (sürüngen) sözünün

‘rep-’ kökünde de, ‘tilin (dilin)’ bir noktada ‘kesişmesi/çakışması’ anlamından dolayı bu sözcük yılan-dilinin uç kısmının çatallı veya iki uçlu yapısını anlatmak için kullanılmıştır.

‘Çöp’ sözünün Azerbaycan ağızlarında ‘çapraz’ anlamında da kullanımı vardır. ‘Ayağını-çep-koymak’ değimi ‘ayakları tek noktada birbiri ile kesişecek şekilde koymak’, ‘iki ayağı birbirine çapraz şekle getirmek’ ve ‘ayakları zıt yönler bükerek/yanlara-eğerek oturmak’ anlamında anlaşılmaktadır. Bu sözcüğün değişmeceli anlamları da vardır ve bunlar aynı kök anlamın mecazi (değişmeceli/benzemeli) türemeleridir. ‘Ayağı çep olmak’ değimi ‘karışık/dolaşık çapraşık işleri olduğu için gelişi ile uğursuzluk getiren kimse’ için kullanılır.

Türk dilinde ‘çöpər’ / ‘çeper’ sözü ‘taşların veya tuğlanın birbiri üzerine çapraz gelecek şekilde konularak örülmesi’ anlamındadır. Çapraz olarak birbiri üzerine örülen yapının mekanik mukavemeti daha güçlü olacaktır diye düşünülerek ‘çep-ör’ (çapraz veya şaşırtmalı-dizin şeklinde örme işi) anlamında iki sözden birleşmiş bir sözcüktür bu ‘çeper’ sözcüğü.

Yani söze anlamı veren örgünün bitkiden veya taştan yapılması değil ancak çapraz örme şeklidir. Bu söz için Farsça ‘çapar’ veya ‘çanbar’ sözü köken olarak gösterilmektedir. Bunun sebebi dil bilimcilerin bu sözün kökünü gerçekte bilmiyor olmalarıdır. Farsça ‘çeper’ ve ‘çanbar’ sözü farklı sözlerdir. Farsça ve Orta-Farsça’da bulunan ‘çanbar’ sözü "başa sarılan kuşak" anlamındadır. Bu söz de ‘çember’ sözü ile yakınlık içindedir ve ‘çember’ sözünün de Farsça kökenli olma durumu sorgulanmalıdır, çünkü tartışmalıdır. ‘Çeper’ sözünü Farsçada ‘çadır’ anlamında kullananlar da vardır. Fakat bu söz de aynı ‘çaput’ sözcüğü (örmek/örgü anlamında) gibi Eski-Türkçe ‘çap-’ (vurmak / ‘iz bırakacak şekilde vurmak’) fiili kökteşidir.

Kökteş sanılan ve Farsça olduğu söylenen ‘çeper’ ve ‘çember’ sözleri Farsçada kökteş kesinlikle değildir. Çünkü bu sözcüklerin kökü Farsça’da değildir. Böyle sanılmasına sebep Farsçadaki ‘çapıdan’ (dönmek anlamındaki fiilden) denilen sözcükten her ikisinin türemiş olabileceği ihtimalinin düşünülmesidir. Ancak ‘çapıdan’ sözü Farsçaya geçerek Farsçada bileşik sözcük oluşturan ‘çapu + dön’ sözcüklerimiz olmalıdır. Yani ‘bu bileşik sözcüğün ikinci bileşeni ‘dön’ sözcüğümüzdür.

Bu sözcük Oğuz-ağızlarında ‘tön-’ seslendirilen (dönmek fiili kökteşi) sözdür. Farsça ile de uzaktan yakından ilgisi Azeri ve Türkmen ağızlarından geçmiş bir tarihte alıntılanmış olmasından ileri gidemez.

Burada Türk dilinin farklı ağızlarında **çep, çöp, çap** söylenişleri olan bu kök sözün kök anlamı sözlüklerde kısaca ve eksik yazılmaktadır. Bu sözcüklerin yukarda saydığım kök anlamlarından dolayı ‘**2 şeyin birbirine vurularak/bağlanarak bitleştirilmesi ve daha büyük, yeni ve fonksiyonel yapı oluşturmaları**’ veya ‘**vurma/vurularak-eklenme/vurularak-birleşme/bitişme sonucu beklenen faydanın elde edilmesi**’ anlamlarını da almış olması söz konusudur.

‘Çöp’ sözünün dilde doğuşu bir yansıma ses olarak olmuş olmalıdır. Bir şeyi bir başka şeye vurarak çıkarılan yansıma bir sestten doğmuş olmalıdır. Türk dilinde aynı şekilde ‘çap’, ‘çırp’, ‘çalp’ ve ‘çat’ sözleri de yansıma ses kökenli olmalıdır. Bir darbe neticesi çıkabilen bu seslere farklı ağızlarda veya lehçelerde farklı anlamlar yüklenmiştir. Ancak bunların tamamının ‘vurmak’, ‘vurarak-eklenmek’, ‘vurarak-bitişmek’, ‘vurarak bir iş yapmak’, ‘bir şeyi bir yere vurarak alet veya eşya yapmak’ ya da ‘bir iş gerçekleştirmek’, ‘vurma-neticesi-artmak/bölünmek/bir-iken-iki-olmak’ ve bunun gibi ortak anlamları da geçmişte olmalıdır. Yansıma seslerin sözcük olarak doğduğu anda ona anlamların nasıl yüklendiğini

bilemeyen dil biliminin en eski kök sözcükleri tanımlama şekli hatalıdır. Bu konuda örnekleri ile birlikte ayrıca yazacağım. Bu ‘Çəp’/‘çap’/‘çep’ seslendirilmiş sözcüğün daha eski zamanlardaki kökü ‘çə-’/‘ça-’/‘çe-’ olmalıdır.

‘Çəp’ / ‘Çep’ sözcüğünün Sümer Öncesi Ön Türk veya daha eski dönem Turani dillerden birisinden Sümer diline alıntılanmış olması olasılığı vardır. Sümer dilinde ‘Şab’ sözü ‘parçalamak’, ‘vurup-kesmek’, ‘kırmak’, ‘budamak’, ‘kabuğunu-soymak’, ‘oymak’/‘oyarak alet veya eşya yapmak’ ya da ‘oyularak yapılmış eşyalara ad olarak (kap, tabak, tas, çanak veya kâse vb anlamında) kullanılmış olan sözdür.

Sümerce ‘ikilemek’, ‘ikili-yapı-oluşturmak’, ‘bir-iken-iki olmak’ veya ‘tekli yapının ikiliye dönüşmesi’ gibi anlamlarda kullanılmış olan sözcük ‘tab’ sözcüğüdür. Sümer dilindeki ‘tab’ sözü de yansıma söz olmalıdır. Sümer dilindeki ‘tab’ ve ‘şab’ sözlerinin Sümer Öncesi ortak Turani kök dilden ayrılmış ve Sümer diline girmiş olması ihtimali yüksektir.

Bugün Türk dilindeki ‘çəp’ / ‘çep’ sözlerinin Sümer dilinde ‘şab’ ve ‘tab’ sözcükleri ile kökteş olması ihtimali oldukça yüksektir. Bu sebeple bütün bu sözlerin ortak kökünün Sümer Öncesi Ön Türk dilindeki ‘Çə-’ / ‘Çe-’ yansıma sesi olduğunu düşünebiliriz.

Özetle, bu sözlerin Sümer Öncesi bir kök dilden alıntılandığını düşünüyorum. Bu eski kök dilin Sümer öncesi Ön-Türk (veya Turani kök) dili olduğunu tahmin etmemin sebebi Türk dilinde çok sayıda kelimenin bu kökten türetilmiş olmasına dair işaretlerin dilimizde farklı örnekleri ile görülüyor olmasındandır.

Dil bilimcileri bu kökten türetilen çeşitli sözcükleri bugün farklı kökten sözcükler olarak değerlendiriyorlar. Ancak bu yanlış bir kanıdır. Zamanda ne kadar geriye giderseniz sözlerin tek sesli ve tek heceli sözlere dönüştüğünü, sözcük sayısının azaldığını, ancak her sözün üstüne yüklenen anlam sayısının arttığını görmeniz gerekir. Dolayısı ile dil biliminin gözden kaçırdığı nokta da budur.

Sümer dilinde ‘şa’ kök sözünün anlamları ile Sümer Öncesi kök dilde yaşadığını öngördüğümüz ‘çe’, ‘ça’ sözlerinin de ortak anlamları olmalıdır.

Bir dil ne kadar eski ise tek bir sözcüğün de sayıca daha çok anlamının o dilde görülmesi gerekir. Sümer dili ve Ön Türk dilleri aynen bu yapıdaki dillerdir. Sümerce ‘şa’ sözünün anlamlarından bazıları; ‘ses-çıkarmak’, ‘kesmek’, ‘kırmak’, ‘parçalamak’, ‘bilmek’, ‘kalp’, ‘temizlemek’, ‘düşünmek’, ‘tasarlamak’, ‘kurutmak’, ‘çekişmek / rekabet-etmek’ gibi anlamlardır. Bu anlamlardan sayıca daha fazlası ve bunlar ile de anlamca örtüşenleri ile Türk dilindeki ‘çə-’ / ‘ça-’ kök sözünden türetilmiş sözcüklerde de görülmektedir. Üstelik Sümer dilinin ‘şe’ sözü ve Türk dilinin ‘çə-’ / ‘ça-’ sözü kökteş olabilir. Türk dilinde ‘çap’ sözünün ‘vurmak’/‘iz-bırakacak-şekilde vurmak’ ve ‘kesecek-şekilde-vurmak’, ‘vurmak’, ‘kesmek’, ‘çapraz’, ‘iki şeyin bir noktadan kesişecek şekilde birbirine çatılmış veya eklenmiş olması’ gibi anlamları vardır.

Mesela İngilizcedeki ‘shave’ (kesmek / tıraş olmak) sözcüğü de Türk dilindeki ‘çap-’ sözünün ‘kesmek’ anlamından türemiş olabilir.

‘Çap-’ sözünün baştaki ‘Ç-’ sesi alan dile ‘Ş-’ /‘sh-’ sesi olarak geçmiş olmalı (yani ‘şap-’ gibi). Sümer dilinde de ‘şab-’ sözünün anlamlarından birkaçı ‘kesmek’, ‘tırış olmak’, ‘kırkmak’ anlamlarıdır.

Ancak yakın anlamda kullanılmakla İngilizceye geçen tek sözümüz bu değildir.

Dil bilimcilere göre ‘kesik’, ‘yara’, ‘kesmek’ anlamına gelen (kes) İngilizce ‘gash (n.)’ sözü Orta-Fransızca’da ‘garse’ sözü ile aynı anlamdadır. Bu sözü kaba halk ağzından Latin konuşma dilinde ‘charassare’ (*çır-aşar/eşer sözüdür ki burada baştaki ‘char’ sesi bizim ‘tırnak’ ve ‘yırtmak’ anlamındaki ‘çır-’ (cırnak/çırmak) sözümüz olmalıdır*) ve Yunanca ‘kharassein’ olarak (aynı anlamdaki sözü) görüyoruz. Batılılar bu sözcüğün PIE olarak kısalttıkları ortak kök dillerinde ‘gher-’ sözü olarak seslendirildiğini ve sondaki ‘-r-’ sesinin düşerek evrildiğini söylemekteler. Bu ‘gash (v.)’ sözünün fiil olarak da ‘garsen’ seslendirildiğini söylüyorlar. Üstelik bu sözcüğün İngilizce’de 14. yüzyılın sonundan önce yazılı bir örneğinin görüldüğüne dair bir kanıt da yoktur. PIE denilen geçmiş ortak dil-kökünün varlığı tamamen hayal ürünü ve bilimsel esası olmayan 200 kadar ortak sözcük ile 400 kadar dilin aynı kökten gösterilmesine dayalı bir tanımlamadır. Bunun yanı sıra ‘garsen’ dedikleri söz bizim bugün kullandığımız ‘kesen’ sözümüze ve ‘gash’ sözü de bizim ‘kes’ sözüne oldukça yakın ses değerine sahip. Bu sözlerin anlam içeriği yakınlığı da mevcuttur. Eski Türkçe’de bu sözün yazılı kaydı da vardır. Irk Bitig’de 900 yılından önce bu söz ‘kesipen’ (kesip anlamında) geçmekte.

‘Rep+tili+an’ sözünü açıklarken bu sözün başındaki ‘Rep-’ kökünün Sümer dilinde ve Türk dilinde ses-değeri ve anlam birliği olan olası karşılığını ifade ederken bu açıklamaları yapmış olduk. Ana konudan bir kadar uzaklaştık. Şimdi konumuza tekrar dönelim.

‘Rep+tili+an’ sözündeki baştaki ‘Rep’ sözü ‘çep’ sözünün ‘Ç-’ sesinin zaman içinde ‘R-’ sesine döndüğünü gösteriyor. Bu durum da veren dilden ziyade alıntılaman dil içinde aranması gereken ses değişimi olayları içinde görülmelidir. ‘Rep+tili+an’ sözü ise ‘ÇEP-TİLİ-AN’ yani, ‘çatal/ikili-dili-anılan’ ve/veya ‘ikili/uçlu-dili-anılan’ demektir. Bu da sözün üç kelimenin birleşmesi ile oluştuğunun kanıtıdır. Üstelik ‘dili ikili uçlu’ canlıların tamamına ‘tür adı’ olmuştur. ‘Reptilian’ sözü İngiliz dilinde yazılı olarak 1846 ila 1859 yılları arasında görülmüştür denilir. Batı dil bilimi bu sözün anlamının ‘habis/kötücül/kötü niyetli’, ‘zarar verici’ ve ‘el-değmemiş’ veya ‘soğuk hayvan’ gibi bir takım açıklamalar ile tanımlarlar. Ancak bu sözün neresinde bu anlamların sıkıştırıldığını Batıda bilen yoktur. Bunlar yakıştırma ve sonraki dönem kayma anlamlar olabilir.

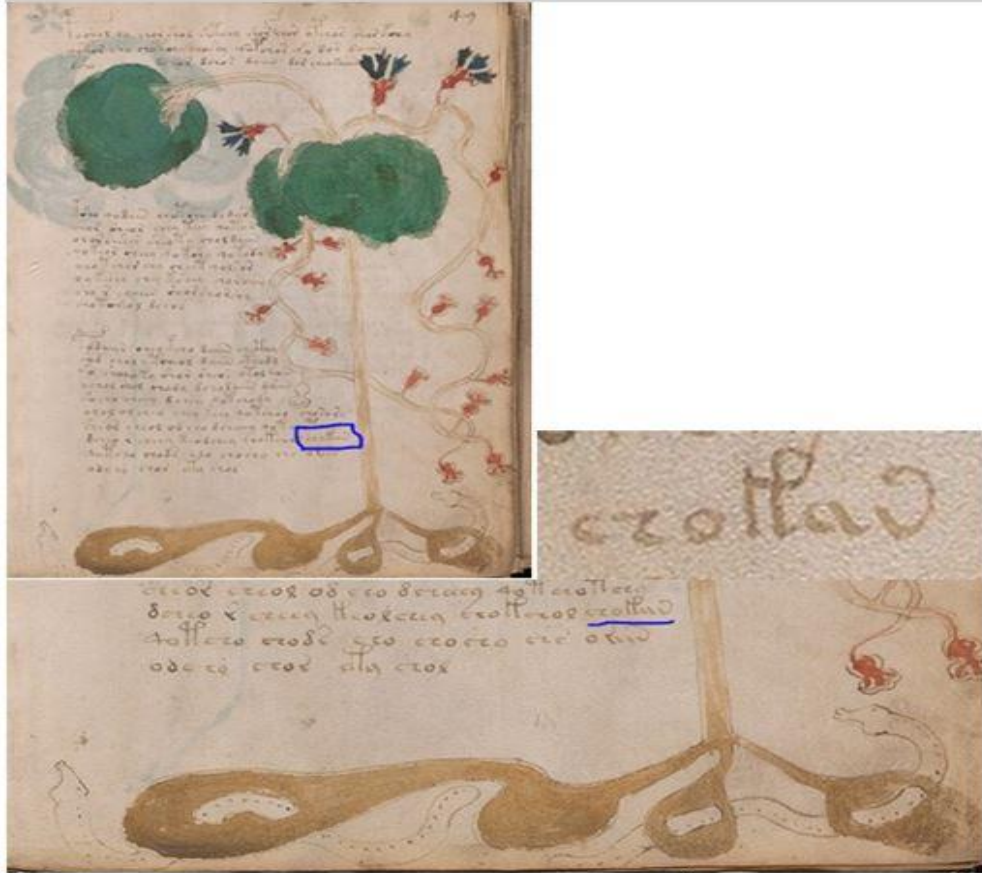
İngilizce, Almanca, Fransızca gibi dillerde hayvan isimlerinin sayıca dikkate değer kısmı Ön-Türk dilinde kökleri olan sözlerden alıntıdır. Bu da normaldir. Göçebe grupları olan Turani halklar binlerce yıldır göçlerini her yönde ve gök cisimlerini takip ederek (ve bazen de muhtelif zorunluluklar sebebi ile) devam ettirirken dillerini de gittikleri yerlerdeki halklara öğretmişlerdir.

‘Reptile (n.)’ sözü de ilk olarak 14. yüzyılda yazılı olarak görülmüştür deniliyor. Bu söz bildiğin ‘çep til’ / ‘çep tilli’ sözlerimizdir. Bu iki sözcüğü alıp bileşik kelime yaparak sözü ‘reptile’ haline getirmeleri Eski-Fransızca’da görülmektedir. Güya Fransızca’da sözün anlamı ‘sürünen veya sürünen hayvan’ demekmiş. Üstelik Geç-Latince’de de bu sözcük vardır ve Latince’de bu söz ‘reptilis’ şeklinde görülür. Latince’deki anlamı ‘emekleyen’, veya ‘sürünen’ demektir. Bunun neden böyle olduğunu Batılıların söz-kök-bil sözlükleri açıklayamaz. Çünkü sebebini bilmiyorlar. Tek bildikleri bu sözün sürünenlerin genel adı

olduğudur. Ancak biz bu sözü inceledik ve artık anlamını biliyoruz. Bu söz ‘**çatal dili ile anılan**’ canlıların genel adıdır. Ancak bu sözcük bu anlamı ile sürünen canlıların genel adı olarak kullanılmaya başladıktan sonra bu gruba tosağa gibi dili çatal olmayan sürünenlerin eklenmesi söz konusu olmuştur. Bu tip bir anlamsal evrilme veya genişleme yaşanması örnekleri çeşitli dillerde sıklıkla görülen olağan bir durumdur. Anlaşılan Batılının zengin dediği dilinde geçmişte ‘emeklemek’ ve ‘sürünmek’ fiilini aynı söz ile anlatabilmişler. Bu sözün de kökü dediğimiz gibi eklemeli Ata dilimize bağlıdır. Batılı sözün anlamını bilmeden almış ve ‘sürünen canlılar’ diye kabul etmiştir! Olsun, anlam bir kadar değişmiş olsa da sorun değil, çünkü sonuçta aynı kapıya çıkmıştır denilebilir. Batı dil bilimi yine kökünü bulamadığı bütün sözlere yaptığı gibi bu söze de PIE denen çakma-geçmiş-havuz-dilinde ‘**rep-**’ kökünden olan “**ağır giden**”, “**yavaş-ilerleyen**” anlamındaki bir sözden geliyor olmalıdır demiştir. Bu sözün Batıda bilimsel alanda kullanımı 18. yüzyılda görülmüştür. Böylece bu ‘**reptilian**’ sözünün muhtelif (yazılı) eski örnekleri 14. ve 18. yüzyıllarda görülmüştür diyebiliriz.

Biz yılan anlamına gelen bu sözcüğün yazılı eski örneklerinden birisini daha okuduk.

Batıda ‘Voynich el yazması’ olarak bilinen (*İstanbul’dan muhtemelen Yıldız veya Çırağan sarayından Osmanlı döneminde araklanmış olan*) ve bizim ATA El-yazması adını verdiğimiz yaklaşık 240 sayfalık ve 1453 yılı öncesi el yazmasında ‘**çoilan**’ (**çağa-yılan** yani ‘**çocuk yılan**’ anlamında olarak) okuduk. Aşağıdaki 2 numaralı görselde bu yazmada kelime okunduğu sayfada işaretlenmiş ve gösterilmiştir.

Görsel No-1’de ATA-elyazması 49r numaralı sayfası ve bahsedilen sözcük görülmektedir. Sayfanın alt küçük (çocuk-yılan) çizimleri yapılmıştır. Yazmanın aslı (görselin alıntılıandığı kaynak) “Yale University Beinecke Rare Book & Manuscript Library” ve bu yazmayı okumak için gerekli alfabe transkripsiyonunu yapan: “ATA Türki araştırmalar çalışma grubu”-dur.

Sözcüğü ATA elyazmasında (49r numaralı sayfada 19. satırda soldan başlayarak (yani okunuş yönüne göre) sağa doğru 6. sözcük), yaptığımız alfabe transkripsiyonuna esasen ‘ÇOILAN’ / ‘ÇÖİLAN’ olarak okunmaktayız.

Yılan sözcüğünün Eski Türkçede yazılı örneği ise Irk Bitig'de 900 yılından önce geçmektedir. Ayrıca İrşadü'l-Mülûk ve's-Selâtîn el-yazmasında 1387 yılında 'yılan' sözü geçmektedir. Bunlar gibi çoklu kaynaklar mevcuttur. Ancak Sümer Öncesi Ön Türk dilinde de bu sözün olduğuna kanıt sayılabilecek bulgular Sümer dilinde görülür. Bizim Türk dilinde ‘**demek**’, ‘**söylemek**’, ‘**konusmak**’, ‘**dillenmek**’ anlamına gelen ‘**de / di**’ (**söyle!** / söylemek anlamında ve ‘dil’ organ adı sözünün kökü olan sözler) Sümerlerin dilinde aynı anlama gelen ‘**di-**’ sözcüğüdür.

Sümer dilinde aynı kökten olan ‘**di-me-er**’ sözü ‘**Tanrı**’, ‘**Tanrıça**’ ve/veya ‘**İlah**’ anlamında kullanılmaktadır. Bu Eski-Yunan uygarlığına yine Tanrı adı olarak alıntılanmış ‘**Demeter**’ (**deme-eder**) adıdır. ‘**Deme-Eder**’ Türk Tanrı inancında ruhu Tanrı katına atılan canlıların dileklerini ve ant sözlerini Tanrıya ileten Tanrı katındaki ulu yıldızlardan birisinin adı olmalıdır. Tanrı inancına göre Tanrının bulunduğu ‘**AN**’ (bazı ağızlarda ‘**ON**’) katına atılan ruh Tanrı ile yüz yüze görüşemez ve arada ulu yıldızlar bulunurdu. ‘**Deme-eder**’ın görevi atılan ruhun sözlerini Tanrıya ve Tanrının kararını ruha bildirmektir.

Sümer dilinde aynı kökten bir de ‘**arkadaş**’ anlamına gelen ‘**dili-us**’ sözü vardır. Bu söz de ‘**dilleri birbiri ile anlaşmış/uygunlaşmış, dilleri-uzlaşmış**’ kimseler için kullanılmış olmalıdır. Yani arkadaş anlamı buradan geliyor olmalı.

Şimdi neden Sümer Öncesi Ön Türk dilinden bu sözün Sümer eklemeli diline geçmiş olabileceğini söyleyeyim. Sümer dilinde ‘**dili**’ sözü aynı zamanda ‘**çatal**’ anlamına da geliyor. Bu da çatal-dilli yani sürüngen sözünde çep-til (çapraz veya tek noktada kesişen dil) sözlerinin Sümer diline ‘**çep-**’ sözü düşürülerek de alıntılanmış olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Gerçi bu bağlantıyı aramanın veya bu bağlantının var olup olmamasının fazlaca önemi yoktur. Çünkü zaten Sümer dili dediğimiz eklemeli dilin yaşayan en yakın akrabası bugünkü Türk dilidir. Batı veya içimizdeki Batılı dil bilimi adamları bunu da kabul etmez çünkü Sümer dilini Türk dili ile bağlamaktansa “*Sümer dili tamamen ölmüş ve yaşayan hiçbir dil ile akrabalığı yoktur*” demeyi tercih ederler. (Çünkü bugüne kadar hep böyle oldu.) Bu da bilgisizlik değilse siyasi bir hesaplara söylenmiş sözdür. Çünkü Batı dil bilimi ikiyüzlüdür. 200 ortak kelime buldu diye 400 kadar dil için PIE hayali kök uydurabiliyorlar ancak Sümer dili ve Türk dili arasında 1300 den çok söz ortak olmasına rağmen bu dilin yaşayan en yakın akrabası Türk dili diyemiyorlar. Bu çifte standart gerçeğine karşın ileri sürdükleri en esas fikir, “*bir dilin temel sayı adıları aynı ise onlar kökteştir*” çıkarımlarıdır. Hâlbuki sayıları bilmeyen bir kültüre saymayı kim öğretirse onun sayılarını kullanması kadar doğal bir şey olamaz. Mesela İranlıya saymayı Türkler öğretti ise bunların temel sayıları da Türkçe olmalıdır. Bu yüzden bizim geçmişte ‘**bir (1)**’ sözümüzün eş anlamlısı olarak da kullanılmış olan ‘**tek**’ sözümüz Farslar tarafından alıntılanarak ‘**yek**’ söylenir olmuştur. (Bunun tek örneği de yoktur. PIE-Temel-Sayılar büyük oranda Türk diline bağlıdır ve bu konuda ayrıca yazdım. ‘*Arkası-yarın*’)

Görülebileceği gibi alıntı yapan diller bu sözlerin gerçek sahibi olan dilden ve kültürden eklemeli dilin yan yana gelen iki veya üç (ya-da bazen daha çok sayıdaki) sözlerini alıp birleştirip

ondan yeni sözcükler türetirler. Yaptıkları yeni sözcükleri bugün eklemeli dilimizde yazılı olarak görmüyorlar elbette. Çünkü onların bileşik kelime haline getirdiği sözlerimiz çoğunlukla bizim geçmiş dilimizde bileşik kelime formunda değil fakat ayrı ayrı sözlerdir denilebilir.

Batı dil bilimi ve içimizdeki Batılı dil bilimcileri sırf bu sebeple bile, eklemeli dilin yapısını ya bilmiyorlar ya da Batılı PIE kökten dedikleri dili inceler gibi incelemeyi dil bilimi sanıyorlar.

Biz bunları Batılı dil bilimcilere ve içimizdeki Batılı dil bilimcilere yazıp sunacağız. Böylece bugün olmasa da örnekler binleri aştığında belki de ıkına sıkıla “acaba!” demeye başlayacaklardır. Türk dilini öğrenmeden Avrupalıların kendi dillerinin köklerine yolculuk etme şansı yoktur. Teorik olarak Türk dilinden bunların diline alıntılanan sözleri kullanmamaları söz konusu olsa tam bir cümle kurmaları dahi mümkün değildir.

Eski Türkçe de ‘sürmek’/‘sürtmek’ (kökteş) fiilinden olan ‘sürt’ sözcüğü 1073 yılından önce (Kaşgarî, Divan-i Lugatî't-Türk'de) '**sürtti**' şeklinde geçmektedir. Aslında bu '**sürtti**' sözünün kökü ‘sür’ (sürmek fiili) sözü olmalıdır ve yanına ‘itmek’ fiilinden olan ‘itti’ sözü eklenerek '**sür+itti**' sözü türetilmiş olmalıdır. Sözün ikinci bileşeninin ilk seslisi olan ‘-i-’ sesi düşerek bu söz '**sürtti**' şeklini almıştır denilebilir. Bu sözün '**sürt-**' (sür-itmek anlamındaki) kökünden ayrıca farklı sözcükler türetilmiştir.

Eski Türkçede '**sürtüldi**', '**sürt-**', '**sürmek**' sözleri ‘ovmak’, ‘kaşımak’, ‘**sürterek-çizmek**’ veya ‘**sürterek-aşındırmak**’ gibi anlamlarda da kullanılmıştır. Bugün sözlüklerde yer almasa da, muhtemelen geçmişte, bu sözün ‘**bir şeyin üzerinden bir tabakanın aşındırılarak kaldırılması/atılması**’, ‘**bir şeyin bir başka şeyin yüzeyine bastırılarak hareket etmesi/ettirilmesi (itekleenmesi veya çekilmesi) yolu ile ölçü ve yer değiştirmesi**’, ‘**doğa veya insan eliyle yapılan aşınma işi ve süreci**’, anlamları da vardı.

Bu kök sözcüğün ‘**sürmek**’ ve ‘**sürtmek**’ fiilinden olan türemelerinde anlamın genişlemesi ve/veya kayması ile zaman içerisinde yeni sözcükler türetilmiştir. ‘Sürtmek’, sürtülme/sürtünme, sürünme, sürtüşme, sürdürme, sürgü, sürgün, sürme, sürdürülebilirlik, sürücü, sürükle-, sürüm, sürük, sürgüç, sürülme, süründürme, sürç-, sürünceme, süre, sürüşürme, süreç, süregen, süre, sürümek, sürçmek, sürtek, sörtük, sürütü, gibi sözler hep bu ‘sür-’ kökünden türetilmiştir.

‘**Sürüngen**’ sözü ‘**sürün**’ (sürünme fiili ile bağlantılı) sözcüğü ile ‘**-gen**’ (bazı ağızlarda -**ken** / -**kan** / -**ke** / -**ka** / -**ge** / -**ga** / -**qe** / -**qa**) ekinin birleşmesi ile yapılmış sözdür. Sözün sonundaki ekin fonksiyonu kökteki anlamı hayvan adı veya tür adı haline getirmektedir. Bu sondaki ek ve dildeki bütün ekler dilimizde çok erken dönemlerde muhtemelen birer kök sözcük idiler ve zamanla önüne gelen sözlere kısaltarak veya önüne ses uyumuna uygun ek ses alarak birer ek haline dönüştüler. Bu sözler ek halinde de evrilmeye devam ettiler ve sesli uyumuna göre çeşitlendiler. Ancak dilimizde bu erken sözcükler bir taraftan kök sözcük olarak da kullanılmaya devam ettiler. Böylece bazı kök sözler hem sözcük hem söz-eki olarak yaşadılar. Erken Türk dilinde ve bugünkü dilimizde canlı adı ve organ adı yapan ekler elbette tek bir sözden türemiş değildi. Ancak belli kök sözcükler ayrı ayrı kelime eklerine dönüşmüşlerdi. Umumiyetle, dilimizdeki her tür kelime eki geçmişte birer sözcük idi. Bunlardan birisi olan ve ad yapan ve zaman içinde birden fazla eke evrilen sözlerden birisi ‘**an**’ (**anılmak/an-olmak**) sözüdür.

‘An’ kök sözünün ses uyumuna göre önüne aldığı sesler ile bazıları ‘-an’, ‘-en’, ‘-gan’, ‘-gen’, ‘-kan’, ‘-lan’ gibi kelime eklerine dönüştüler. ‘**Sürün-gen**’ sözü ‘**süründüğü anılan / sürünüyor olan**’ (sürünüyor olması ile anılan) anlamındadır. Bu sözü geçmişte muhtemelen ‘**sürütke**’ veya ‘**sürütken**’ olarak seslendirmiş lehçe veya ağızlar da olabilir.

'Sürüngen' anlamındaki 'sür-' kök sözümüzden türemiş olan 'sürütke' veya 'sürütken' ses değerine yakın seslendirilen bir söze geçmişte 'yılan' anlamı veren topluluklar olmuş olabilir.

Sözün kökü ('sür-' / 735 yılı) Orhun yazıtlarında 'süre' (uzaklaştıra/uzağa-süre/sürükleye) anlamında geçmektedir. Bu söz farklı ağızlarda 'uzaklaştırmak', 'kovmak', 'sürmek/sürgün-etmek', '**bulunulan yerden bir başka yere götürmek**' anlamında geçmektedir. Bu sözcük muhtemelen dil bilimciler tarafından farklı bir kökten gelen sözcük olarak açıklanabilir ancak farklı kök olarak nitelenen köklerin çeşitli türemeleri anlamsal açıdan incelendiğinde bunların geçmiş ortak kökten türemiş olma olasılığı da görülmektedir. Bu anlamda SÜRMEK ve SÜRTMEK sözcüklerinin geçmiş ortak kökün türemeleri olduğunu söyleyebilirim.

Kaşgarî'nin, Divan-i Lugati't-Türk eserinde (1073 yılı veya öncesi) bu söz 'at-sürdi' (at-koşturmak / at binmek / at binerek ilerleyip bulunduğu yerden bir başka yere gitmek) anlamında geçmektedir.

Geçmişte bazı toplumlarca 'sürüngen' bazılarınca da '**yılan**' anlamında kullanıldığını tahmin ettiğim bu 'sür-' kök sözünün farklı anlamları da vardı. Bunlar, 'zamanın-akması/yürümesi', 'sonsuzluk / ölümsüzlük / yeniden-doğmak', 'uzaklaşmak/gitmek', 'devam etmek/devinmek', 'ileri veya yukarı doğru-hareket', 'sürtünerek-gitmek', 'sürünerek-hareket etmek', 'uzun sürmek', 'süreklilik'/sürekli-olmak' veya 'yürümek', 'harekete sonsuza kadar devam etmek', 'hareketin başlangıç ve tamamlanma anı arasındaki zaman', 'devinim', 'döngü' gibi anlamlardı. Bu anlamların bir kısmı Gök-Tanrı İnancı bağlantılı olarak kurulmuş olmalıdır. *(Bunun detaylarını başka bir makaleimde yazdım. Burada daha fazla detaya girip zaten uzaklaşmış olduğum ana konudan tamamen kopmayayım.)*

Bunun dışında bir diğer olasılık 'sürüngen/sürünen', 'sürünerek-gitmesi ile anılan' anlamında kullanılan sözlerden birisinin başka dillere hayvan adı olarak (yılan anlamında) geçmiş olması ihtimali de vardır.

Bir diğer konu, 'sür-' kökü ve 'ek' sözü ile de ad yapılabildiğidir. Sümer Öncesi Ön-Türk dilinde 'ek' sözünün anlamlarının '**ilk (var) olana eklenen sayı / 2**', 'bir yapıya eklenerek yeni bir değer veya yapı oluşturan unsur' veya 'bir varlığa birleşerek/eklenerek ona yeni bir özellik veya yetenek kazandıran şey' manaları ile anıldığına dair bana göre dilde pek çok kanıt vardır. Mesela 'sür ek' veya 'sür+ün ek' (sürün ek) (sürünmeye yarayan organın adı veya hayvan adı olarak algılanan) bileşik kelime oluşturmamış sözcükleri Ön-Türk dillerinden birisinden PIE kökenli denilen bazı dillere alıntılanmış olabilir.

Bugünkü İngilizcede 'sür-' kök sözümüz ile kökteş ancak alan dilde 'yılan' anlamında kullanılıyor olan 'snake (n)' sözcüğünü görüyoruz. İngilizcedeki bu söz kullanılarak 'snakehead (n.)', 'snakestone (n.)', 'rattlesnake (n.)', 'sniggler (n.)', 'snaky (adj.)', 'milk-snake (n.)', 'chicken-snake (n.)', 'corn-snake (n.)' gibi sözler de sonradan alıntı yapan dil içerisinde türetilmiştir.

Proto-Germanic 'snakon', Eski-Norse 'snakr', Swedish 'snok', Eski-İrlanda dilinde 'snaighim' sözü hep aynı sözün ses değeri değişmiş alıntılarıdır.

Ancak bu sözlerin Türk dilindeki kökü kadar eski bir yazılı örneği bu dillerin hiç birisinde yoktur.

Galician dilinde **‘serpe’** sözü ‘yılan’ anlamında kullanılmıştır. Bu sözün Eski-Türk dilinde anlamı ‘yere-serilmiş’ demektir. Türk dilinde **‘yer-e+’** kök sözünden (yere-olmak/yere-yayılmış-bulunmak veya **‘serp+’** kökünden yere-serpilmiş veya yere-serilmiş, (sermek veya serpmek) fiili ile) türetilen ve **‘yılan’** anlamında alıntılanan dile geçmiş olan bir sözcük daha olmalıdır. Bu söz **‘serp+’** sözü yanına Türk dilinde **‘-e’** ekini alması söz konusu olmasına karşın **‘serpe’** sözü alan dile ‘yılan’ anlamında alıntılanmıştır. Aynı şekilde **‘serp+’** sözünün yanına Türk dilindeki **‘et’/‘at’** (*etmek/atmak veya yapmak/yaratmak anlamındaki*) *fil* sözcüğünü alarak **‘serp et’** sözlerinden Fransızcaya **‘serpent’**, İtalyancaya **‘serpente’** sözleri aynı anlamda (yılan anlamı ile) geçmiştir. Galician diline **‘serpe’** sözü ve Fransızcaya **‘serpent’**, İtalyancaya **‘serpente’** sözleri elbette kökteş sözlerdir. Bu sözler muhtemelen birbirinden ayrı zaman ve ayrı coğrafyada ve Türk dilinin farklı ağızlarından alıntılanmış olmalıdır çünkü sözün ek veya bileşenleri de Türk dilindendir. Yani bu sözlerin tamamı PIE denilen ortak kökten değil Türk dilinin köklerinden alıntılanmış sözlerdir.

Görüleceği gibi neredeyse bütün PIE kökten geliyor denilen Avrupa dillerinde ve daha pek çoğunda ‘sürüngen’ ve ‘yılan’ anlamına gelen sözler Turani Türk dilindeki geçmiş köklere bağlantılıdır. Üstelik son buzul çağı ve öncesinde Asya’dan Amerika kıtasına gitmiş halkların dillerinde de ‘yılan’/‘tilan’/‘tilan’ sözü görülmektedir. Anadolu veya Asya’daki Türk halkları binlerce yıldır Amerika yerlileri ile komşu olarak yaşamadılar. Bu sebeple dillerinde sözcük alışverişi olmaması lazımdır. Fakat bu diller arasında çok sayıda ortak sözcük olduğu görülüyor. Yani Türk dili ve Amerika yerli halklarının dilleri arasında anlam ve ses değeri birliği olan ortak sözcüklerin varlığı bu dillerin uzak geçmiş ortak kök dil ile bağlantılı olduklarını gösterir.

Bu halkların dilleri Turani bir geçmiş kök dilden ayrılmış olmalıdır denilebilir. Üstelik bu bağlantı binden fazla sözcük üzerinde kurulabilmektedir.

Batı dil biliminin PIE dediği sanırım kök dil aslında Turani-kök dildir. Bugünkü Avrupalı diller son dönem toplama dilleridir ve bunları en çok zenginleştirmiş olan diller de Ön Türk dilleridir.

Ahmet Ardıç

Ata Team Alberta, Canada

Faydalanılmış olan sözlükler / kaynaklar:

- [Aydın, Nafiz ; “Büyük Sümerce Sözlük”, 2013 TDK yayınları, Ankara / ISBN 978-975-16-2609-7]
- [Etimoloji Türkçe, <www.etimolojiturkce.com>]
- [Sözce Sözlük, <www.sozce.com>]
- [S.Nişanyan-Sözlük, Çağdaş Türkçenin Etimolojisi
< https://www.nisanyansozluk.com/? >]

Yasal Uyarılar: Ticari olmayan amaçlar ile bu yazımızı kısmen veya tamamen paylaşmak isterseniz kaynak göstererek bunu yapmakta serbestsiniz.

*Telif hakları © 2020 Ahmet Ardiç & "Ata Team Alberta Canada"
'Copyright' © 2020 by Ahmet Ardic - All Rights Reserved*

Yazışma Adresi:
"Ata Team Alberta Canada"
turkicresearch@gmail.com